

СТРАТЕГИЈА ЗА РОДОВА ЕДНАКВОСТ НА РЕГИОНОТ ДЕЛЧЕВО, БЕРОВО И ПЕХЧЕВО ЗА ПЕРИОДОТ 2023 - 2026

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

Стратегијата за родова еднаквост на регионот Делчево, Берово и Пехчево за периодот 2023-2026 година е изработена во рамки на проектот „Стој цврсто за родова еднаквост“.

Проектот е иплементиран од НВО „КХАМ“ Делчево.

Содржината на оваа публикација е изработена со помош на The Kvinna till Kvinna Foundation и Шведска и е единствена одговорност на НВО „КХАМ“ Делчево и во никој случај не ги одразува ставовите на The Kvinna till Kvinna Foundation и Шведска.

СОДРЖИНА

В О В Е Д	4
ДО СТРАТЕГИЈА ЗА РОДОВА ЕДНАКВОСТ, ПРЕКУ ИНКЛУЗИВЕН И ПАРТИЦИПАТИВЕН ПРОЦЕС НА СТРАТЕШКО ПЛАНИРАЊЕ	4
РОДОВАТА ЕДНАКВОСТ	4
ПРОЦЕСОТ НА ПОДГОТОВКА НА СТРАТЕГИЈА ЗА РОДОВА ЕДНАКВОСТ ВО РЕГИОНОТ ДЕЛЧЕВО, БЕРОВО, ПЕХЧЕВО /чекори/	5
Чекор 1, СОЗДАВАЊЕ НА ТИМ ЗА КРЕИРАЊЕ НА СТРАТЕГИЈАТА	5
Чекор 2, ОРГАНИЗИРАЊЕ НА ПАРТИЦИПАТИВНИ РАБОТИЛНИЦИ	5
Чекор 3, ПОДГОТОВКА НА ПРВ НАЦРТ	6
Чекор 4, РЕВИЗИЈА И ФИНАЛИЗАЦИЈА НА ПРВИОТ НАЦРТ	6
ЗАКОНСКА ОСНОВА ЗА КРЕИРАЊЕ НА ДОКУМЕНТОВ	6
РОДОВАТА ЕДНАКВОСТ ВО РЕГИОНОТ ДЕЛЧЕВО, БЕРОВО, ПЕХЧЕВО /СОСТОЈБИ ВО 2022/	8
СТРАТЕГИЈА	12
ВИЗИЈА	12
ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ НА ДЕЛУВАЊЕ	12
СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТИ И ЦЕЛИ	12
СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 1: Човекови права и родова еднаквост во рамки на под-областите а) политика, б) родово базирано насилство и в) економија;	12
СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 2: Партиципација во креирање и имплементација на локални и јавни политики	14
СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 3: Едукација и јакнење на капацитетите за родовата еднаквост и родова сензибилизација на КЕМ, локалните институции, граѓанското општество и целокупното население	14

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 4: Вклучување на родовата перспектива во јавните политики кои се носат на локално ниво за ублажување на ефектите од климатските промени и енергетската криза.....	15
СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 5: Здравство	16
БУЏЕТ	16
МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА.....	17
ПРЕПОРАКИ ЗА ЕФЕКТИВНА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА	17
КООРДИНАЦИЈА.....	18
СТРАТЕШКО УПРАВУВАЊЕ	18
СТРАТЕШКА КОНТРОЛА.....	18

В О В Е Д

ДО СТРАТЕГИЈА ЗА РОДОВА ЕДНАКВОСТ, ПРЕКУ ИНКЛУЗИВЕН И ПАРТИЦИПАТИВЕН ПРОЦЕС НА СТРАТЕШКО ПЛАНИРАЊЕ

Документот „Стратегија за родова еднаквост“ општините Делчево, Берово и Пехчево, за периодот 2023 – 2026 година (во понатамошниот текст, Стратегијата за РЕ) е изработен во периодот октомври - ноември 2022 година. Овој документ се базира врз основа на претходна анализа на постигнувањата од актуелната Стратегија за РЕ 2020 – 2022. Стратегијата е подготвена на партиципативен начин со учество на сите засегнати страни, притоа родово балансираани и тоа: сите членови на Комисиите за еднакви можности од сите три општини, советници во општините, вработени во општинската администрација како и претставници на граѓанскиот сектор. Истите дадоа значителен придонес за развивање на сеопфатен и корисен стратешки документ, кој ги претставува и вклучува и потребите и проблемите поврзани со родова нееднаквост во регионот, како и предлозите на засегнатите страни за превенција и надминување на истите.

Партиципативното стратешко планирање кое беше имплементирано при креирањето на овој документ, во својата основа е демократски процес за утврдување на почетните состојби и потребите на граѓаните, потоа ревидирање/ креирање на визија и стратегии за достигнување на посакуваната иднина на една општина и регион и претставува корисна алатка за насочување на активностите за имплементација на стратегијата и нивно претставување во форма на стратешки документ.

Со имплементацијата на Стратегијата за РЕ ќе се придонесе кон инклузија во општествените текови и еднакви можности на сите граѓани, што дополнително поволно ќе влијае и на подобрување на квалитетот на животот на граѓаните од регионот во целост.

РОДОВА ЕДНАКВОСТ

Како што е претставено во Националната стратегија за родова еднаквост 2022 – 2027, достапна на веб сајтот на Министерството за труд и социјална политика, родовата еднаквост односно недискриминацијата по род е базично начело, воспоставено со Уставот на државата.

Уставот на Република Северна Македонија гарантира дека „граѓаните се еднакви во слободите и правата, независно од полот, расата, бојата на кожата, националното и социјалното потекло и верското уверување, имотната и општествената положба. Граѓаните се еднакви пред Уставот и законите“.

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

Овие уставни одредби се елаборирани и во повеќе законски акти. Така, во Законот за еднакви можности, на сеопфатен начин се третира прашањето на родовата еднаквост и заштитата од дискриминација по основа на пол. Покрај тоа, на ова прашање му се посветува внимание и во низа други закони, посебно од областа на кривичното, семејното и работното законодавство, кои ја регулираат забраната за дискриминација во одделни домени и го промовираат принципот на еднаквост.

Остварувањето на еднаквите можности на мажите и жените, овозможува еднакво учество на жените и мажите во сите области од јавниот и приватниот сектор, еднаков статус и третман во остварувањето на нивните права, како и еднакви придобивки од остварените резултати.

Во овој контекст, работењето кон целта за постигнување на вистинска родова еднаквост и справување со постојните нееднаквости, често значи да се работи различно со жените и мажите и да се признае дека мажите и жените имаат различни потреби и приоритети, се соочуваат со различни пречки, имаат различни аспирации и придонесуваат за развојот на различни начини.

Досегашното искуство, изразено преку конкретни достигнувања, покажува дека тековните општествени процеси насочени кон промовирање, зајакнување и спроведување на родовата еднаквост, ја налагаат потребата за еден нов стратешки пристап кон овој важен аспект на човековото живеење и во предметниот регион.

ПРОЦЕСОТ НА ПОДГОТОВКА НА СТРАТЕГИЈА ЗА РОДОВА ЕДНАКВОСТ ВО РЕГИОНОТ ДЕЛЧЕВО, БЕРОВО, ПЕХЧЕВО /чекори/

Чекор 1, СОЗДАВАЊЕ НА ТИМ ЗА КРЕИРАЊЕ НА СТРАТЕГИЈАТА

Носителот на проектот, НВО „КХАМ“ од Делчево во рамки на проектот “Стој цврсто за родова еднаквост”, преку тимот кој е одговорен за неговата имплементација, спроведе активности кои што беа предвидени со проектот, а беа насочени кон формирање на тим кој ќе биде активен учесник но и главен креатор како на Стратегијата, така и на Акциските планови преку кои истата ќе се имплементира. Членови на овој тим беа сите 21 член на Комисиите за еднакви можности /КЕМ/кои се формирани во 3-те општини, проектниот тим кој што го имплементира проектот, како и други членови на КХАМ како волонтери и неколку претставници на други локални НВОи од овие општини.

Чекор 2, ОРГАНИЗИРАЊЕ НА ПАРТИЦИПАТИВНИ РАБОТИЛНИЦИ

За да се развие комплетно Стратегијата за еднакви можности на регионот Делчево, Берово и Пехчево, проектниот тим организираше една дводневна работилница во ноември 2022 година.

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

Работилницата беше посветена на ревизија на актуелната Стратегија за РЕ 2020 – 2022. Тимот за креирање на стратегијата предводен од проектниот тим и стручниот консултант беше изразено ефективен и ефикасен и ги одреди Визијата, Областите на делување, Приоритетите, Стратешките и Оперативните програмски цели, Клучните активности и рокови. Беше направена и СВOT /SWOT/ анализа на регионот во однос на секоја од 4-те области на делување. Иако резултатите од оваа анализа не се експлицитно представени во документот, истите се земени предвид, а дел од првичните размислувања и идеи, на основа на оваа анализа, беа изземени од страна на тимот.

На работилницата се ревидираа и акциските планови за еднакви можности на мажите и жените во општините Делчево, Берово и Пехчево. Во рамки на процесот се одредија и очекуваните резултати и потенцијалните показатели на успех /индикатори/ како и Буџетот на стратегијата кои пак покрај тоа што ќе бидат претставени во Акциските планови, свое место ќе најдат и во соодветни пасуси на овој документ.

Чекор 3, ПОДГОТОВКА НА ПРВ НАЦРТ

После реализацијата на работилницата, врз основа на резултатите од истата, стручниот консултант во соработка со тимот на НВО „КХАМ“, го разви првиот нацрт.

Чекор 4, РЕВИЗИЈА И ФИНАЛИЗАЦИЈА НА ПРВИОТ НАЦРТ

После првичната презентација и деталното ревидирање на првиот нацрт, Стручниот Консултант го финализираше нацртот. Истиот му беше доставен на тимот одговорен за имплементација на проектот кој понатаму е одговорен за иницирање на процес на јавна промоција, како и официјално усвојување на истиот од страна на советите на општините Делчево, Берово и Пехчево.

ЗАКОНСКА ОСНОВА ЗА КРЕИРАЊЕ НА ДОКУМЕНТОВ¹

Еднаквите можности на жените и мажите во Република Македонија се загарантирани со **Уставот** како највисок правен акт, но воедно и голем број на закони забрануваат дискриминација врз основа на пол и содржат одредби со кои се инкорпорира родовиот концепт во домашната законска регулатива. Со законските одредби нормативно се обезбедени еднаквите можности на жените и мажите во државата. Практичната имплементација на концептот на воспоставување на еднаквите можности започна уште во 1999 година, кога Република Македонија го усвои својот **прв Национален план за акција за полова рамноправност**. Истиот се однесуваше на унапредувањето на родовата рамноправност во десет стратешки области.

Следејќи ги добрите примери од европските земји и земјите во регионот во делот на родовата еднаквост, Собранието на Република Македонија во мај 2006 година го донесе **Законот за еднакви можности на жените и мажите**. Согласно со истиот, беше усвоен и **вториот Национален план за**

¹ Текстот е минимално адаптиран и е превземен од Националната стратегија за родова еднаквост 2022 -2027

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

акција за родова рамноправност /НПАРР/ за периодот од 2007 до 2012 година. Изминатите години беа посветени на имплементацијата на Законот за еднакви можности и воспоставувањето на механизмите на национално и локално ниво, со цел унапредување на еднаквите можности на жените и мажите.

Заради понатамошна хармонизација на нашето законодавство со европските стандарди и вградување на препораките на меѓународните организации, **во јануари 2012** година, беше донесен **нов Закон за еднакви можности на жените и мажите**. Со донесувањето на Законот се доуреди прашањето за воспоставувањето на еднаквите можности и еднаков третман на жените и мажите, се предвиде донесување на основни и посебни мерки за воспоставување на еднакви можности на жените и мажите, се утврдија правата и обврските на одговорните субјекти за обезбедување на еднакви можности на жените и мажите, како и постапката за утврдување на нееднаков третман на жените и мажите, односно заштита на правата во случај на утврден нееднаков третман на жените и мажите од страна на застапникот за еднакви можности на жените и мажите. Во моментот на подготовка на Стратегијата се подготвува и нов закон за родова еднаквост кој ќе се стреми кон поголема усогласеност со меѓународните стандарди, барања и директиви.

Значаен напредок во промовирањето и заштитата на еднаквите можности, преку еден покомплексен пристап кон овие прашања, дополнително се направи со донесувањето на **Законот за спречување и заштита од дискриминација** кој претставува заокружена правна рамка за заштита од дискриминација по разни основи. Законот има за цел да обезбеди мерки и активности за спречување на дискриминацијата, но воедно, воспоставува соодветни механизми и средства за правна заштита во случај на дискриминација по различни основи. Поради тоа, овој закон претставува особено значаен инструмент во справувањето со двојната и повеќекратна дискриминација со којашто особено се соочуваат жените како резултат на интерсекцијата на родот со другите идентитети.

Во контекст на економското јакнење на жените и намалување на сиромаштијата и високата стапка на невработеност на женската популација, значајни се одредбите кои се внесени во **Законот за работни односи**. Според него, жените и мажите имаат исти права и можности за пристап на пазарот на трудот и на работното место. Воведен е принципот на забрана за дискриминација при вработување, забрана за директна и индиректна дискриминација на работното место, вознемирување и сексуално вознемирување. Со овој закон се гарантираат исти услови за професионално усовршување и унапредување, како и иста плата за иста работа.

Изборниот законик како и Законот за избор на пратеници и Законот за локални избори (кои со стапувањето во сила на Изборниот законик престанаа да важат) се единствените коишто предвидуваат посебни мерки за застапеност на обата пола на кандидатските листи за пратеници и советници во локалната самоуправа. Изборниот законик не предвидува квоти за избор на градоначалници или посебни мерки за овозможување на рамноправно учество на жените и мажите во извршната власт.

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

РОДОВАТА ЕДНАКВОСТ ВО РЕГИОНОТ ДЕЛЧЕВО, БЕРОВО, ПЕХЧЕВО /СОСТОЈБИ ВО 2022/

Вкупното резидентно население на Република Северна Македонија², според пописот од 2021, во септември 2021 година изнесува 1 836 713 жители. Од нив, 50,4% се жени, а 49,6% се мажи.

Основните податоци на државно ниво укажуваат на поместувања во позитивна насока во областа на родовата еднаквост и еднаквите можности на жените и мажите, но сепак остануваат значителен број на предизвици кога ќе се земат предвид фактите дека вклученоста на женските и машките деца во основното образование е 48% наспрема 52%, во средното вклученоста на женските деца е 48.23% наспроти 51.77% машки и процентот на дипломирани студенти на терциерно ниво е 43.8% машки наспроти 56.2% женски.

Според официјалниот попис на населението во Република Македонија спроведен во 2021 година во регионот Делчево, Берово и Пехчево вкупниот број на население изнесувал 34683 од кои 18 .185 или 49% жени и 51% мажи.

Во последните 5 години е забележителен и евидентен тренд на депопулација на регионот поради економска миграција на населението најчесто во Италија, но и други држави во Европа и пошироко. Иако изостануваат и на подготвувачите на документов не им беа достапни официјални податоци за тоа колку граѓани /мажи и жени/ се одселиле, во јавноста постои уверување дека овој број е голем и истото претставува еден од најголемите предизвици на овој регион.

Краторите на документов применувајќи ги методите: истражување со примена на анкета, собирање и анализа на постоечки локални официјални документи како и опсервација, констатираа состојби во регионот Делчево, Берово и Пехчево релевантни за приоритетните области кон кои сите локални актери и фактори ќе ги насочат своите активности за да се унапредат и создаваат еднакви можности и да се обезбедат услови за родова рамноправност.

Жените од регионот активно партиципираат во политичките партии, најчесто во најголемите партии на национално ниво, /ВМРО ДПМНЕ и СДСМ/ но и во други помали партии.

2

<https://popis2021.stat.gov.mk/%D0%90%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8/%D0%92%D0%BA%D1%83%D0%BF%D0%BD%D0%BE%D1%82%D0%BE-%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5-%D0%BD%D0%B0-%D0%A0%D0%B5%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B0-%D0%A1%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B0-%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%98%D0%B0-%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%D1%83%D0%B2%D0%B0-1-836-713-%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B8/>

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

Локалните лидери на овие партии се мажи.

Во општинските совети бројот на советници во однос на советнички е 2/3 наспроти 1/3.

Се наметнува заклучокот дека е потребно да се зголеми интензитетот на делување на сите локални актери и фактори за да се обезбеди фактичка и реална родова рамноправност во сферата на политичко анагажирање и делување на жените и истите да имаат можност за поинтензивно вклучување во креирањето и имплементација на политичките платформи и програми на партиите, а во насока на обезбедување на можности за квалитетен живот и подобар стандард на граѓаните.

Состојбите во однос на учеството на жените од регионот во раководните структури на локалните јавни институции и јавни претпријатија, од аспект на родовата еднаквост, се поповолни.

Во сите образовни институции, се забележува значително учество на жените во управните органи и тела на истите. Според краторите на документов ова најверојатно се должи на фактот дека и помеѓу вработениот наставен кадар жените се доминантно застапени. Овде соодносот се движи од околу 1/3 застапеност на мажите и 2/3 застапеност на жените.

Кај јавните претпријатија пак имаме состојби кои укажуваат на потребата од делување во однос на обезбедување на рамноправност и континуиран баланс од аспект на родова еднаквост. Таков е примерот со Пехчево.

Во Берово и Делчево пак моментално состојбите се на задоволително ниво, но креаторите на документов сметаат дека треба да се продолжи со работата за афирмација на добрите резултати и практики од вклученоста на жените во раководните структури за да се обезбеди континуитет во имплементацијата на родово балансиран афирмативни локални политики кои безбедуваат квалитетен живот и подобар стандард на граѓаните.

Насилството врз жените, значи секој акт на родово базирано насилство кое резултира со, или е веројатно да резултира со физичка, сексуална или психолошка штета или страдање на жените, вклучувајќи и закани за такви акти, принуда или своеволно лишувања од слобода, без разлика дали се случуваат во јавниот или приватниот живот.

Од податоците достапни до креаторите на документов во кои што се вбројуваат претставници на КЕМ, вработени во локални јавни и државни институции како и претставници на граѓанските организации, евидентно е зголемен бројот на пријави на родово базирано, пред се семејно насилство. Според креаторите на документов овој феномен е резултат на подобрувањето на законската регулатива но и на делувањето на НВО и повеќето информативни кампањи кои во претходниот период биле имплементирани во регионот.

Иако бројот на официјални пријави за мобинг како на државно ниво, така и на ниво на регионот Делчево, Берово и Пехчево е незначителен, сепак постојат неофицијални индиции за постоење на истиот кај текстилни работнички вработени во текстилни конфекции, но и други деловни субјекти.

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

Претходните констатации укажуваат на потребата од организирано делување на сите локални актери и фактори во насока на превенција и целосна елиминација на родово базираното насилство во регионот Делчево, Берово и Пехчево.

Како што е констатирано во националната стратегија за родова еднаквост, економското јакнење претставува еден од најзначајните фактори и цел во постигнувањето на родовата еднаквост, која во себе содржи повеќе елементи насочени кон: елиминација на разните форми на дискриминација, промовирање на повеќе и подобри работни места за жените, во смисла на број на вработени и квалитет на вработувањето и на крај, намалувањето на феминизацијата на сиромаштијата.

Во изминативе години е направено позитивно поместување во поглед на воведување на родова перспектива во политиките и стратегиите на пазарот на трудот.

Напредокот во законското дефинирање на забраната на дискриминацијата врз основа на пол при вработувањето и на работното место дава резултати.

Во реалниот сектор, жените во регионот се во континуитет со помала стапка на вработеност од мажите.

Руралните средини во регионот се уште се соочуваат со висока стапка на невработеност, несигурни и ниски приходи. Во стапката на активност кај населението над 15 години според типот на местото на живеење, се гледаат разлики кои укажуваат на многу ниската стапка на активност на жената од руралната средина и големите разлики во однос на стапките на активност на жена – маж од рурална средина, како и жена – жена во споредба рурална-урбана средина.

Покрај ова, карактеристика на регионот е дека многу мал и незначителен број на жени од руралните средини од регионот се имаат пријавено како носители на семеен земјоделски бизнис.

Родовиот јаз во стапките на активност и вработеност, пониското учество на жените на позициите на одлучување и моќ, остануваат предизвици кои ќе бидат земени во предвид како приоритетни во периодот кој следи, со цел унапредување на родовата еднаквост во општественото и економското живеење.

Може да се заклучи дека има поместувања во однос на стапката на вработеност на жената, но тоа не е доволно, а особено на ранливи категории жени, што претставува уште посебна цел и потреба.

До сега се спроведени само неколку проекти од областа на пазарот на трудот и еднаквите можности во насока на поддршка, односно поттикнување на женското претприемништво во етнички маргинализираните заедници.

Во насока на подобрување, унапредување и зајакнување на економскиот статус на жените, како и правење увид во состојбата, се забележува потреба од официјални истражувања за состојбата со

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

родовите прашања и пазарот на труд, увид во степенот и видовите дискриминација, сексуалното вознемирување, родовиот јаз во платите, можностите за скратено работно време како мерка за пристап кон пазарот на труд и балансирање на приватниот и јавниот живот и воведувањето на родителското отсуство.

Непостоењето на истражувања води кон непознавање на системската дискриминација на жената на пазарот на трудот.

Родовата рамноправност и зајакнувањето на жените за нивно рамноправно вклучување и партиципација како при одлучувањето така и при имплементацијата на национални и локални стратегии и програми, преставува една од фундаменталните основи на демократијата и општествениот поредок.

Еднаквото учество на жените во процесите на одлучување во јавниот и политичкиот живот, е од витално значење за демократијата на секоја земја. Напорите на Република Северна Македонија во изминатите години за поголемо вклучување на жените, покажуваат позитивни достигнувања и во регионот Делчево, Берово и Пехчево. Сепак, креаторите на документов посочуваат дека се уште има потреба, но и простор да се работи на тоа прашање.

Иако се формирани и нивната работа веќе почнува да дава резултати, Комисиите за еднакви можности /КЕМ/ во општините Делчево, Берово и Пехчево сепак чувствуваат потреба од поорганизиран и планиран развој и унапредување во однос на нивен институционален развој и организациско јакнење.

Користењето на буџетски средства од општините за делување на овие комисији претпоставува и иницира потреба од подготовка и усогласување на конкретни правила односно правилници за нивно делување.

Покрај ова, постои и реална потреба за подготовка на годишни програми за делување на ниво на секоја од трите општини со кои ќе се овозможи ефективно и ефикасно делување и постигнување на промени и унапредување во однос на создавање на баланс во однос на еднаквите можности во секоја од општините Делчево, Берово и Пехчево.

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

СТРАТЕГИЈА

ВИЗИЈА

„Жените од Делчево, Берово и Пехчево се активно вклучени во креирањето и спроведувањето на локалните јавни политики“

ПРИОРИТЕТНИ ОБЛАСТИ НА ДЕЛУВАЊЕ

1. Човекови права и родова еднаквост во рамки на под-областите а) политика, б) родово базирано насилство и в) економија;
2. Партиципација во креирање и имплементација на локални и јавни политики;
3. Едукација и јакнење на капацитетите за родова еднаквост и родова сензибилизација на КЕМ, локалните институции, граѓанското општество и целокупното население;
4. Вклучување на родовата перспектива во јавните политики кои се носат на локално ниво за ублажување на ефектите од климатските промени и енергетската криза.
5. Здравство

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТИ И ЦЕЛИ

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 1: Човекови права и родова еднаквост во рамки на под-областите а) политика, б) родово базирано насилство и в) економија;

ЦЕЛ 1.1 Зголемено учество на жените во Советите и комисиите на општините, во управните одбори и извршните раководни позиции на локалните институции;

Мерки:

- Воведување на систем за собирање родово разделени податоци во сите области од работењето на општините и во самите општини и институции основани и во надлежност од нив
- Создавање внатрешна процедура за задолжително разгледување на програмите на општините од страна на КЕМ во насока на нивна родова сензибилизација

ЦЕЛ 1.2: Зголемување на довербата кај граѓаните во надлежните институции во однос на родово базирано насилство;

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

Мерки:

- Подигнување на свеста за родово базирано насилство преку локални кампањи, трибини и учество на сите засегнати страни
- Обезбедување за континуирано функционирање на сервис за бесплатна правна помош на жртвите на родово базирано насилство
- Обезбедување на просторија за 24h згрижување на жртви од семејно насилство
- Истражување на бројот на жртви од родово насилство

ЦЕЛ 1.3: Економско јакнење и повисок степен на искористување на економските права и можности на жените од општините Делчево, Берово и Пехчево;

Мерки:

- Афирмација на можностите за самовработување во областа на земјоделството, преку поттикнување на женското претприемништво и подобрување на информираноста и пристапот на жените до програмите на АФПЗРР и ИПАРД фондовите
- Поддршка во подобрувањето на претприемничките вештини на млади, жени и ранливи групи за започнување сопствен бизнис и самовработување преку обуки
- Здружување на производители и собирачи на производи преку детекција на заинтересирани страни и едукативни работилници

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Зголемен број за 10% на жени советнички, членки на комисији, управни и надзорни органи во локални институции до крајот на 2026 година преку имплементација на едукативни работилници за родово сензибилизирање на раководните структури
- Навремено препознавање и соодветна реакција на формите на родово базирано насилство во општините Делчево, Берово и Пехчево
- Вклучени најмалку 100 жени на годишно ниво во едукативни настани и активности /трибини, едукативни работилници/ за запознавање со заштитните механизми што ги нуди домашното законодавство за превенција и заштита од родово базирано насилство
- Вклучување и информирање за можностите на најмалку 50% од бројот на невработени жени од општините Делчево, Берово и Пехчево во програмите и мерките на АВРМ до крајот на 2026 година

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 2: Партиципација во креирање и имплементација на локални и јавни политики

ЦЕЛ: 2.1 Активација на локалните административни единици (месни и урбани заедници) заради создавање на услови за учество на жените од маргинализираните групи и руралните средини во процеси за креирање и имплементирање на локални јавни политики.

Мерки:

- Активно работење на месните заедници во руралните средини во кои ќе бидат вклучени повеќе жени кои ќе придонесат за развој на руралните средини.
- Формирање на повеќе клубови или здруженија во кои ќе бидат опфатени жени од руралните средини, но и од урбаните средини.
- Обезбедување превоз во микро регион

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Создадени услови за поголемо вклучување на жените, посебно од руралните средини и маргинализираните групи за нивно активно вклучување во процесите на креирање и имплементирање на локални јавни политики

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 3: Едукација и јакнење на капацитетите за родовата еднаквост и родова сензибилизација на КЕМ, локалните институции, граѓанското општество и целокупното население

ЦЕЛ 3.1 Родова сензибилизација на наставниот кадар од општинските основни и средни училишта заради личен пример и индиректна едукација на учениците

- Едукација на вработените во локалните институции за навремено препознавање на формите на родово базирано насилство во општините Делчево, Берово и Пехчево
- Со едукација до родова сензибилизација на наставниот кадар од општинските основни и средни училишта од регионот заради давање на личен пример и индиректна едукација на учениците
- Кампања за поголемо вклучување на девојчињара за стекнување повисок степен на образование

ЦЕЛ 3.2 Зајакната свест на граѓаните за родовата еднаквост

- Подигнување на свеста за родовата еднаквост преку локални кампањи, трибини и

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

учество на сите засегнати страни

ЦЕЛ 3.3 Функционалност на Комисиите за еднакви можности од Делчево, Берово и Пехчево

- Размена на информации и искуства со повеќе општини од државата, но и вмрежување со други од Европа и Балканот, со цел споделување на нивни искуства кои можеме да ги примениме во нашата општина (и општините Пехчево и Делчево), барем два пати годишно.
- Поголема соработка на институциите на локално ниво со невладини организации. (Едукација, партнерски проекти, меѓугранична соработка, споделување знаења и искуства)
- Изработка на Деловници и Годишни програми за работа на КЕМ од Делчево, Берово и Пехчево за 2023 до крајот на март 2023 година

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Родово сензибилни локални институции
- Подигната свест за родовата еднаквост кај населението во општините Делчево, Берово и Пехчево
- Подготвени и усвоени стратешки и оперативни програми, правила и процедури, како основа за работа на КЕМ во општините Делчево, Берово и Пехчево

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 4: Вклучување на родовата перспектива во јавните политики кои се носат на локално ниво за ублажување на ефектите од климатските промени и енергетската криза

ЦЕЛ 4.1 Подигање на свеста за намалување на загадувањето и начини на штедење на електрична енергија

Мерки:

- Едукативни работилници за подигање на свеста за намалување на загадувањето и начини на штедење на електрична енергија со учениците, бизнис секторот и индивидуални земјоделци

ЦЕЛ 4.2 Зголемување на енергетската ефикасност и употреба на зелена енергија

- Поставување на фотоволтаици на јавните институции
- замена на уличните светилки со енергетско ефикасни

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Зголемена свесност кај граѓаните за ефектите од загадувањето на воздухот врз животната средина и здравјето на луѓето
- Подобрена енергетска ефикасност преку воведување на зелена енергија

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТ 5: Здравство

ЦЕЛ 5.1 Подигање на свеста кај жените и мажите за контролирање на здравјето

Мерки:

- Едукација во основните и средните училишта за важноста на превенцијата
- Прегледи кај мажите после 40-тата година (прегледи за простатата)

ЦЕЛ 5.2 Нега и грижа за стари и изнемоштени лица во домашни услови вклучувајќи стручни невработени лица од областа на здравството.

Мерки:

- Продолжување на грижата кај стари и изнемоштени лица во домашни услови

ЦЕЛ 5.3 Обезбедување на гинеколошки преглед и мамографски (бесплатно) преглед на заинтересирани жени.

Мерки:

- Обезбедување на гинеколошки преглед и мамографски (бесплатен) преглед на заинтересирани жени.
- Едукативни работилници за значењето на редовните мамографски прегледи и гинеколошки прегледи
- Обезбедување на превоз за жените од одалечените места (рурални средини)

ОЧЕКУВАНИ РЕЗУЛТАТИ:

- Зголемен број на превентивни прегледи
- Ефективни тимови за грижа на стари и изнемоштени лица во домашни услови
- Зголемен број на превентивни гинеколошки и мамографски прегледи.

БУЏЕТ

За успешна имплементација на мерките предвидени со стратегијата потребно е обезбедување на соодветна финансиска и техничка поддршка од страна на буџетот на општините Делчево, Берово и Пехчево, како и од страна на институциите вклучени и надлежни за оваа област, но секако и поддршка од надворешно финансирање преку донации и претпристапните фондови на ЕУ за РСМ, како и преку билатералните договори. година на имплементација. На годишно ниво ќе се проектира потребниот буџет за имплементација врз основа на акциските планови подготвени за секоја година одделно.

Финансирањето и спроведувањето на Стратегијата за родова еднаквост на општините Делчево, Берово и Пехчево ќе се разгледува еднаш до двапати годишно и ќе се прави преглед на започнати и реализирани остварувања, како и тековна подготовка на годишните акциски планови за годишно планирање и финансирање на стратегијата.

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА

Советникот за еднакви можности во општините Делчево, Берово и Пехчево во соработка со останатите општински служби и комисиите за еднакви можности на општините Делчево, Берово и Пехчево ќе бидат одговорни за следење и евалуација на имплементацијата на стратегијата за родова еднаквост на општините Делчево, Берово и Пехчево.

Координаторите ќе изготвуваат годишни извештаи за постигнатите резултати од имплементацијата на активностите од стратегијата и истите ќе ги доставуваат до соодветните Градоначалници и Совети на општините. Извештаите ќе се разгледуваат од страна на Советот на општините во секој прв квартал (јануари – март) во наредната година за достигнувањата во претходната.

ПРЕПОРАКИ ЗА ЕФЕКТИВНА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Спроведувањето на **Стратегијата за родова еднаквост на регионот Делчево, Берово и Пехчево за периодот 2023 – 2026 год.** се планира и предвидува за период од 4 години и динамиката на спроведувањето ќе биде во согласност со Годишните програми на општините.

Стратегијата претставува базичен документ чија имплементација ќе трае подолг временски период и согласно на промените на состојбите, таа ќе се приспособува и ќе поставува приоритети во зависност од потребите на заедницата.

Постигнувањето на целите од стратегијата, претпоставува широка вклученост на заедницата и учество на јавноста во креирањето на политики на локално ниво. Соработката и координацијата на Локалната самоуправа со руралното население и останатите граѓани, е од суштинска важност за афирмацијата како и за постигнување на родова еднаквост во пракса.

За ефективна и ефикасна имплементација на **Стратегијата за родова еднаквост на регионот Делчево, Берово и Пехчево за периодот 2023 – 2026 од.** се предлагаат **следниве чекори:**

1. Усвојување на стратегијата од страна на Советите на Општините Делчево, Берово и Пехчево.
2. Усвојување на Планови за акција за секоја општина одделно од страна на Советите на Општините Делчево, Берово и Пехчево.
3. Обезбедување на финансиски средства за имплементација на стратегијата преку подготовка на Годишни оперативни планови за имплементација на **Стратегијата за родова еднаквост на регионот Делчево, Берово и Пехчево за периодот 2023 – 2026 год.** (буџетски извори) и проекти (за обезбедување на финансии од домашни и меѓународни донатори).
4. Воспоставување на систем на комуникација и координација на сите засегнати страни вклучени во имплементацијата на стратегијата.
5. Мониторинг на имплементацијата на мерките согласно планираната динамика предвидена со Плановите за акција за имплементација на **Стратегијата за родова еднаквост на регионот Делчево, Берово и Пехчево за периодот 2023 – 2026 год.**
6. Евалуација на имплементацијата на **Стратегијата за родова еднаквост на регионот Делчево, Берово и Пехчево за периодот 2023 – 2026 год.**

Стратегија за родова еднаквост, 2023 - 2026

7. Ревизија на стратегијата /опција/.

КООРДИНАЦИЈА

Обврската за координација на имплементацијата на стратегијата што подразбира подготовка на акциски планови, годишни оперативни планови, проекти, извештаи, коментари, мислења, препораки и други потребни документи ќе ја превземат КЕМ кои се формирани и постојат во рамки на 3-те општини.

СТРАТЕШКО УПРАВУВАЊЕ

Комисиите за еднакви можности ќе дизајнираат и имплементираат процеси на Стратешко управување и тоа ќе:

- Иницираат подготовка на релевантни Годишни оперативни планови (ГОП) /интегрирани и сепаратни/;
- Иницираат подготовка на проекти;
- Иницираат и лобираат за обезбедување средства од локални, национални и меѓународни извори и донатори;
- Формираат и ќе ја координира работата на тематски оперативни групи/кои можат да се формираат по потреба/.
- Иницираат и координираат процеси за ревизија на постоечките стратешки документи за родова еднаквост во нивните општини;

СТРАТЕШКА КОНТРОЛА

Комисиите за еднакви можности, согласно предлозите во овој документ, ќе дизајнираат и имплементираат процеси за стратешка контрола на имплементацијата на **Стратегијата за родова еднаквост на регионот Делчево, Берово и Пехчево за периодот 2023 – 2026 год. што вклучува:**

- Мониторинг и Евалуација на програми и проекти;
- Подготовка на релевантни извештаи /периодични, финални, годишни/;